

Víra XI

27. 1. 1986

KAZETA 1

STRANA A

[Diskuse o možnosti a skutečnosti na příkladě genů...]

[] Mám se ptát teď nebo až po tom?

LvH To je celkem fuk. Pokud se to neodvádí někam jinam, což je možné až v diskusi, tak je možné to přerušit

[] Mně se jedná o to vyjasnění, že nevidím tu možnost, která by byla skutečností. Na které rovině se hovoří o té možnosti? Když už ta věc sama funguje, tak už podle mne není možností, už je skutečností

LvH To je podle Aristotela. Ale není to podle současného způsobu myšlení, např. v biologii. Prostě když mluvíme o genech tak převážně tedy nevíme, co to je, že dneska už o některých genech se trochu něco ví, ale nějak podrobně... a stejně nevíme, jak to funguje. My nevíme, proč určitá sekvence způsobuje to, či ono. My jenom víme, že. Že prostě když tu sekvenci vytáhneme, tak že se pak nějaká vlastnost neobjeví atd.. No v tomto smyslu se posunulo to pojetí možnosti. Gen je možnost jisté vlastnosti. Která se vyjeví. Možnost jistého fenoménu. Gen sám není vidět. Ale působí něco, co je vidět. V tomto smyslu je gen možností. Ale on se nemusí uplatnit. např.. při křížení se může dostat do páru s jiným genem, který má charakter dominantní, a tudíž ta vlastnost která je jaksi vyvolávána nebo přinášena tím genem jakožto možností vlastnosti, se neuplatní. Čili v tomto smyslu je možnost. Ten gen je pouhá možnost. Nicméně my tu možnost naprosto zjevně identifikuje s tím genem. A ten předpokládáme, že tu je. Čili ten gen není možnost sám o sobě, to je skutečnost, že. A tato skutečnost je možností další skutečnosti. V tom je ten posun. Aristoteles by to tak nikdy neřekl. Nikdy by nepřipustil, buď by nepřipustil, že gen existuje někde, že to je skutečnost, anebo když to je skutečnost, tak by odmítl mu říkat možnost.

No, tak to jsme jenom připomněli, k jakému posunu dojde. Čili když my mluvíme v diskusi o talentu, že, no tak je to jinak než je to u Aristotela. Ale nicméně přesto je zajímavé vyjít, protože koneckonců naše myšlení je zakotveno nějakým způsobem v téhle tradici, jejímž jedním z největších myslitelů je Aristotelés, no tak je zajímavé se podívat, jak to u Aristotela je. A já jsem vybral takovou zvláštní partii, která se přimyká k Aristotelovu pojetí tzv. zásady sporu. Tato zásada podle Aristotela znamená, že „*je nemožno, aby něco zároveň bylo a nebylo*“ - že, to je takový konkrétní případ aplikace zásady sporu, která je ještě obecnější.

Ale nám je jaksi blízký nejdřív tohle – je a budeme se k tomu ještě vracet, také díky Aristotelově diskusi s předchůdci a současníky – je nemožno, aby něco zároveň bylo a nebylo. A tato nemožnost je důsledkem té zásady sporu, která je obecnější, jak jsem říkal, totiž, že totéž nemůže zároveň náležet a nenáležet témuž a v témž vztahu. Jo, totéž nemůže zároveň náležet a nenáležet témuž a v témž vztahu. Zní to hrůzostrašně, já ještě hned udělám k tomu komentář takový obecný. Ale je jasné: je nemožno, aby něco zároveň bylo a nebylo. Aby něco, to je to totéž, nemůže zároveň být a nebýt. Nemůže zároveň náležet témuž a v témž vztahu. Tedy bytí, my bychom raději řekli jsoucnost, nemůže zároveň náležet a nenáležet témuž. Nemožno aby něco zároveň bylo a nebylo. To témuž to je to něco. Čili totéž nemůže zároveň být a nebýt. Čili to bytí nemůže zároveň náležet a nenáležet, to je smysl toho... a v témž vztahu – o tom si promluvíme ještě potom zvlášť v jednom bodě.

[06:30]

A tady bych zařadil teď malé extempore. Protože zjevně to vypadá jako takový takřka středověké sekání těch pojmiček, rozlišování a tak dál. Vzniká otázka, asi také v hlavě leckoho z vás, jaký má smysl se zabývat takovými malichernostmi. Užívám toho slova, protože jsem to našel před časem v Senecovi. Po Aristotelovi šla řecká filosofie šikmo dolů, po šikmé ploše. Helénismus je proti těm velikánům – Sókratovi, Platónovi, Aristotelovi, je vysloveným úpadkem. Jedním ze znaků toho úpadku je odvrát, neplatí to všeobecně generálně, ale v zásadě to je, odvrát od takové té vědecké formy myšlení, která si dává strašlivě pozor na každý pojem atd. a teď štípe ty pojmy a klade důraz na praxi, zejména společenskou, morálku a takové věci. No a tady právě Seneca jako stoik patří do toho upadajícího myšlení helenistického a také tam všude se najde tedy to zdůrazňování té praxe a nechť k tomu takovému spekulativnímu, jak by se řeklo později, typu myšlení.

A tak tady právě chci ocitovat takovou docela pěknou... s144 ze dvou listů Luciliovy, ty první i ty druhé Listy jsou výběr a tudíž ani dohromady nedávají všechny, ale je to celkem docela reprezentativní, je to seřazeno sice za sebou, jenomže s přeskáčkou. Tak tady se jednak na jednom místě říká, přečtu ještě souvislost: *naši stoikové prohlašují Zénónův sylogismus (myslí se tím tedy ovšem Zénón stoik, nikoli ten elejský myslitel) za pravdivý a sylogismus opačný za klamný a nepravdivý. Nechci to přezkoumávat podle zákonů dialektiky a podle klíčků toho nejmolejšího umění. Můj názor je, že by se mělo skoncovat s celým tím druhem otázek, jimiž se tázaný cítí zaskočen a donucen vyslovit své mínění a odpoví něco jiného, než co pokládá za správné. Pravdu musíme bránit prostěji, proti strachu musíme bojovat statečněji. Já bych rád rozmotal a vyjasnil všechno, co oni zašmodrchali, abych lidi přesvědčil, ne abych jim něco*

vnucoval. Jak bude povzbuzovat velitel vojáky, kteří mají jít do boje, aby položili život za manželky a děti? (Tady úplně vidíte – ten mluví jak americký senátor). Připomenu ti Fábie, kteří přenesli válku týkající se celého státu na jeden rod. Ukážu ti na Spartány sešikované v soutěžkách thermopylských nemají naději na vítězství ani na návrat. Ono místo bude jejich hrobem. Co jim řekneš na povzbuzení, aby svými těly zastavili lavinu hrozící zavalit celý národ. Řekneš jim, co je zlo, nepřináší slávu, smrt přináší slávu, smrt tedy není zlo. Tohle jim řekneš? To bude působivá řeč. Kdo po ní bude váhat vrhnout se proti nastaveným mečům a zemřít tam na místě. Avšak jak statečně k nim promluvil Leonidas: spolubojovníci, snídejte jako lidé, kteří budou večerjet na onom světě. Sousto jim narostlo v ústech, neuvázlo v hrdle, nevyklouzlo z rukou, ochotně přijali pozvání na snídani i na večeři. atd. tam má ještě... celou: koho ze smrtelníků by mohli učinit statečnějším vaše šalby, koho by mohli povzbudit? Naopak ducha zlomí, nebo nikdy není méně vhodné oslabovat ho a rozptylovat hnidopišskými malichernostmi než tehdy, když se chystá k něčemu velkému. Takhle mluví upadlý filosof, slabý filosof. Ona na tom je nějaká velikost, ono zase se to nesmí zcela to, ale je to...

[12:55]

Je třeba zbavit strachu před smrtí ne 300 lidí, ale všechny. Jak jim dokážeš, že smrt není zlem? Jak překonáš předsudky děděné z generace na generaci, které lidé sáli hned od kolébky. Jakou pomoc najdeš pro lidskou slabost? Jakými slovy je rozohníš, aby se vrhli doprostřed nebezpečí, jakou řečí zaženeš tento všeobecný strach? Jakou duševní silou vykořeníš přesvědčení celého lidstva úporně ti podporující. Sestavuješ pro mne klamná slovíčka, splétáš bezvýznamné sylogismy? Jen velké zbraně zraní velké obludy.

Jo, Tady vidíte, že to má teda... na onoho strašného hada, který naháněl římským legiím v Africe větší hrůzu než samotná válka, marně stříleli z luků a praků. Toho by nezranil ani Apollón. Od jeho kůže, jejíž tvrdost odpovídala jeho obrovskému tělu se odráželo železo a všecko, co proti němu vrhali lidské ruce, až byl nakonec rozdrcen balvany. A proti smrti střílíš tak směšnými střelami? Na lvy jdeš se šídlem. To, co říkáš, je ostré. Avšak co je ostřejší než osina v klase. Některé nástroje jsou neúčinné a neúčinné právě pro svou jemnost.

*Jo tak jemnost k ničemu, prostě se musí jít čelem tomu atd.. No a pak tomu teda dá ještě v jiném listě v 85. ještě jinou podobu: *Není to poprvé, co prohlašuji, že nenalézám v tomto druhu argumentace zalíbení. Stydím se jít bojovat za bohy a lidi ozbrojen šídlem.**

Jo, tak to je možná námitka těch, kteří chtějí držet filosofování při zemi a v úzkém sepětí s praxí. Se životem. Filosofie pro život. No proti tomuhle

Aristotelés, který je samozřejmě starší než Seneca a tohle nečetl, ale nicméně přesto teda to předvídal a už předem na to odpověděl. Má trefnou a závažnou odpověď. Obecně totiž platí ta jeho výtka některým, že nejsou vzděláni v analytice, v nauce o dokazování. Neboť její znalost se pro první filosofii musí předpokládati a nemá se vyhledávat teprve tehdy, když jsme již posluchači první filosofie. Analytika to je kus logiky, že. Čili on na to odpoví, že je potřeba jistého vzdělání logického a že bez toho jsou zbytečné tyhle spory jestli je to pro praxi nebo ne. Prostě nejdřív první věc je znát logiku, znát nauku o dokazování, to jest poznat když vám někdo řekne argument, že ten argument platí nebo neplatí. A když platí, tak ho vzít a ne si držet furt své. Kdežto není žádná kontrola pro Senecu, jestli správně tedy pozvedl mysl svých vojáků. No to mohl je pozvednout psychologicky. To nemusí být pravda, co jim řekl. To ho nezajímá, jak se pozvedává mysl lidí takovýmto šarlatánským způsobem. Ono jemu jde o pozvednutí mysli. Ale poznáním pravdy, a ne jakkoli. Cílem není lidi přesvědčit, že mají s nadšením položit lidi v Thermopylách. Nýbrž přesvědčit je, jak se věci mají, třeba, jestli to opravdu je tak důležitý v těch Thermopylách tam položit ten život. To je důležité vědět. Bude snad vojevůdce na straně Spartanů přemlouvav své vojáky stejně jako je budou přemlouvav Peršani nebo kdo? Jo? Tady je ten rozdíl. To, čím argumentuje Seneca, to je praxe. Jenomže tím může argumentovat pro i proti. Když jsou dva protivníci tak každý může argumentovat stejným způsobem. A kdo má pravdu? To se nepozná. Přece nemůžeme říci, že pravdu má ten, kdo přemluví více vojáků, aby statečně bojovali...

[18:40]

Tak odpověď Aristotelova je tato - že má-li se to udržet na filosofické úrovni, tak že rozhodující není, jaký to má dopad a praxi, rozhodující je, jestli ti, kdo jsou ve sporu, ovládají nauku o dokazování, to jest jestli ovládají logiku. Takže to si budeme muset pamatovat. No a teď za předpokladu, že chceme sledovat tuhle linii, tak přistoupíme znovu k té zásadě sporu a řekneme si několik slov o tom.

Zásada sporu má pro Aristotela charakter axiomu. On tomu sám přímo říká, že to je axiom po způsobu matematiků a říká, že zkoumání axiomat náleží jedné vědě a sice vědě filosofově. Proč, to bychom se tam museli do toho zabrat, můžete se tam do toho podívat také. Je to v knize Gamma, Metafyziky. Axiomata platí vůbec, říká Aristotelés, platí vůbec o všem, co jest. Na tuhle formulaci si musíme dát pozor. Axiomata platí vůbec o všem, co jest, nikoli jen o některém zvláštním oboru jsoucna s vyloučením z ostatních. Teď se musíme přesvědčit, jestli tomu tak opravdu je. Jestli axiomata platí o všem, co jest. Ale nebudeme zkoumat, jestli jenom o všem nebo jenom o něčem. To připustíme, že o všem. Ale tady jde o to, jestli axiomata platí o jsoucnech. Tady je totiž první chyba. Zásada sporu

má platnost logickou, nikoli ontologickou. Neplatí proto pro samotná jsoucna, nýbrž pro soudy o těchto jsoucnech. Tam patří zásada sporu. Pro soudy a protože pomocí soudů nasuzujeme pojmy, tedy také pro příslušné nasouzené pojmy jsoucnen. Tak to je první věc, na kterou jsme přišli, že u Aristotela je podezřelá, přímo chybná, ale to by se muselo dokazovat ještě z kontextu – jestli to Aristotelés myslel takhle, jestli rozumíme správně tomu jeho výroku, tak potom je to chyba. A teď připuštěme, co říká Aristotelés, s touthle výhradou, a vraťme se tedy k tomu, k té první aplikaci, kterou tam uváděl, k aplikaci zásady sporu, totiž, že je nemožno aby něco zároveň bylo a nebylo. To je vyvozeno ze zásady sporu. No jestliže je pravda, co jsme řekli, že zásada sporu platí logicky, nikoli ontologicky, platí pro naše myšlení, ale nikoli o jsoucnech, jak říká Aristotelés, tak je pochopitelné, že odborníci, kteří se zabývají jsoucnými a nikoli myšlením o jsoucnech, že myslí o jsoucnech, prosím, ale jejich tématem, jejich oborem jsou jsoucna a nikoli myšlení, že ti budou asi nakloněni tomu, že zásada sporu neplatí. Je pochopitelné, že odborníci, kteří se zabývají např. přírodními jevy dosvědčujícími ustavičnou proměnlivost všeho a ve všem budou nakloněni Aristotelovu výkladu oponovat.

[23:30]

Také Aristotelés se v jedné celé kapitole zabývá tzv. protivníky zásady sporu a říká o nich, „*ovšem někteří, jak jsme řekli sami tvrdí, že totéž může býti a nebýti a že také je možno míti takové mínění.*“ Tedy, jo, že je možno míti takové mínění – co to je? Už tady je v povětrí, v ovzduší to povědomí Aristotelovo, že je rozdíl mezi oblastí ontologickou a oblastí našich soudů, našeho myšlení, čili hned tam uvádí oboje – jsou někteří, kteří tvrdí, že totéž může býti a nebýti, to znamená ve sféře jsoucnen a také že je možno míti takové mínění, to jest ve sféře myšlení. Takový názor zastává i mnoho badatelů o přírodě. A co udělá Aristotelés? *Ale právě jsme naznačili, že je nemožno aby něco zároveň bylo a nebylo. A tak jsme ukázali, že je to nejjistější počátek ze všeho.* On se tím ani pořádně nezabývá. My jsme ukázali – čili tím je to vyřízené. Pak se ještě přeci jenom tím trochu, on zase je důkladný, tak se k tomu ještě vrací – a vytýká, co vytýká těm přírodovědcům? No, že nemají dostatek filosofického vzdělání. Pochopitelně, jsou to přírodovědci, nemají dostatek filosofického vzdělání. Takže když mu něco namítají proti zásadě sporu, tak to neplatí. To je trik známý jak je vidět už odedávna, ještě před sofisty. Ne to není před sofisty, to je mimo. Ale je to sofisma vlastně. Když napadnete protivníka ne v tom, co říká, nýbrž v tom, co neví, co mu chybí ve vzdělání. Ono to může být pravda. Jenomže to mu to pak musíte dokázat, co mu chybí z toho vzdělání a jaké důsledky ten nedostatek ve

vzdělání má v jeho pojetí a ukázat v čem to pojetí je vadné. On se tím pak zabývá, to bych neříkal, že.

Tak to jsou jedni kteří tohle říkají. A pak jsou druzí, kteří mají také nedostatek filosofického vzdělání, ale nejdou tak daleko, že by popírali zásadu sporu, ale dorážejí na Aristotela a podobné a chtějí důkaz té zásady sporu. A v tom je také nevzdělanost filosofická, protože, jo tady: *„někteří sice nemajíce dostatek filosofického vzdělání žádají také proto důkaz. Neboť je to jenom nedostatek vzdělání, nezná-li se, pro co je třeba hledat důkaz a pro co nikoli. Jo, to je zas podfuk. Vždyť důkaz pro všechno je vůbec nemožný. Neboť by se šlo do nekonečna, takže by se tak nedalo dokázat nic. Kdyby pro všechno se musel najít důkaz, tak vlastně by neexistoval důkaz pro nic.* To je jasný, to už je pěkný argument. Nelze-li však pro něco žádat důkaz, nedalo by se asi říci, o kterém počátku by to měli spíše platit než o tomto, totiž o zásadě sporu, ale to nekončí pro Aristotela. *Ale i tu je možno dokázat cestou vyvracení, že opak je nemožný.* Čili nelze dokázat zásadu sporu, ale lze dokázat, že opak zásady sporu je nemožný. Jo, čili nepřímý důkaz. Ovšem za předpokladu, že protivník přece jenom něco tvrdí. *Jestliže jen protivník něco tvrdí. Nečiní-li tak, bylo by směšné hledati důvod proti tomu, kdo o ničem důvodu nemá.*

[28:25]

Tak tady obviňuje Aristotelés tedy ty odpůrce i ty co žádají důkaz z nedostatku filosofického vzdělání. Stejnou námitku ovšem Aristotelés nemůže uvádět proti Hérakleitovi. My jsme si předminule ukázali, že Hérakleitos prohlásil, že do týchž řek vstupujeme i nevstupujeme, jsme i nejsme. A podobné, jako např., že tam to jedno, moudro, chce i nechce být zváno Diem. To všechno jsou vlastně prohřešky proti zásadě sporu. A sám Aristotelés cituje Hérakleita v této souvislosti a říká: je totiž nemožno, aby někdo mínil, že totéž jest a není, jak prý podle některých vyjádřil Hérakleitos. Neboť není nutno, aby někdo měl vskutku takové mínění, jak se vyjadřuje. Čili proti Hérakleitovi nevytahuje s tím, že má nedostatek filosofického vzdělání, ale především to zpochybňuje tím, že prý podle některých to řekl, takže kdo ví jestli to řekl a 2) i když to řekl, tak není jisté, jestli to tak opravdu myslel, jo. Není nutno, aby někdo měl vskutku takové mínění, jak se vyjadřuje. To jest on řekne že jsme i nejsme, ale mínil to opravdu? Copak to jde mýnit, že něco je a není? On jenom tak řekl. Ale ve skutečnosti, to není legitimně myšleno. To je falešné mínění, to je neskutečné mínění, to je jako když řekneme kulatý čtverec - jsme a nejsme. To je obsahem toho, že i když se tak vyjádřil, kdo ví jestli, tak kdoví jestli to tak mínil. Tedy tam ty přírodovědce převážně vyřídil tím, že nejsou filosoficky vzdělání a Hérakleitos že to tak asi

nemyslel. Čili nebere ani Hérakleita vážně. Ale poctivě se o něm zmiňuje. Nezamlčuje.

No a tak se podívejme, co mýnil vlastně Hérakleitos, když řekl jsme i nejsme. Tak to vypadá, že mluvil o lidech. Ovšem to není jenom o lidech, to platí také o vesmíru, o světě. Když říkal tento svět vždy byl, jest a bude, tak to je krásný příklad – vždyť svět podle Hérakleita je věčně živý oheň. To je něco, co připomíná člověka, nás lidi. Také jsme každý den jiní a oheň je také každý den jiný. Stále se mění, každou chvíli vypadá jinak. Prostě a zase hasne podle míry. Tím, čím byl teď už není, ten oheň. A čím je teď, tím nebude v budoucnu. Protože však je věčný, je jedním. Je pořád jiný, ale je to jeden oheň. No a tak tento jeden všem společný svět jednak jest, ale jednak také není, protože byl. Když byl, tak není. A byl jiný než je teď. Čili jaký byl – to patří k tomu ohni. A jaký bude to také patří k tomu ohni. A přesto to byl a bude, které k tomu ohni patří není totožné s tím, co jest. Čili tento oheň, který vždy byl, jest a bude, je sice věčný, ale zároveň jest i není. Neboť to co bylo a to co bude není teď. Teď je jenom to, co jest.

[33:55]

Tady se musíme vrátit k Aristotelovi a připomenout si, že jakou důležitost má dvojí Aristotelovo upřesnění. Jednak tam používá toho slova zároveň a za druhé v témž vztahu. Tady uvidíme. Zároveň teda já trochu toho Aristotela shazuju, přestože to byla si největší myslitel všech dob. Ale také se musíme od něj učit. On na leccos dával pozor, daleko více než jsme zvyklí. To, že tam řekl to zároveň a v témž vztahu, jak jsme si říkali. Je nemožno aby něco zároveň bylo a nebylo. To zároveň je strašně důležité. Poněvadž Aristotelés má zvláštní spis o vznikaní a zanikání, který nedávno vyšel slovensky i česky. Čili jak by mohl připouštět, že je nějaké vědění o vznikaní a zanikání, když vznikaní znamená, že to, co tady nebylo tu najednou je. To, o čem mluvíme, nebylo, a je. Ale ne zároveň. Ta důležitost toho slova zároveň spočívá právě v tom, že sice nějaké jsoucno může nebýt i být, ale nemůže nebýt i být zároveň. Nejdřív není a pak je nebo nejdřív je a pak není. To je buď vznik nebo zánik. Ale nemůže být zároveň i nebýt. Tak to je důležitost toho slova zároveň. A pak tady je ještě v témž vztahu. Tak to je spíš tam, kde se mluví o relativních kvalitách. např. můžeme říci, že třeba voda, kterou natočíte a necháte v kbelíku, že, tak je zároveň teplá i studená ve smyslu relativním, to jest je teplejší i studenější zároveň. A to poznáte, když jednu ruku dáte do horké vody, druhou do ledové vody, chvíli je tam necháte a pak obě dáte do tohoto kyblíku v té jedné vodě. Jedna ruka vám bude říkat, že je studená, druhá vám bude říkat že je teplá. Tatáž voda je zároveň studená a teplá. Ovšem relativně k tomu, co jste dělali s těma rukama předtím. Čili proto tam je v témž vztahu. Nemůže to být v různých vztazích. Člověk, dospělec je starší, než když byl malý, ale mladší než až bude starý. Zároveň je

starší i mladší, ale ne v témž vztahu. Nebo jednou je to ve vztahu k dětství, podruhé ve vztahu k starobě. takže proto tam je zároveň a v témž vztahu.

[] V tom jiném vztahu - časovost?

To je otázka. To není jasné. Časovost, to právě. Přece A co ví o časovosti? To tam nemůžeme takhle strčit do bot, to musíme najít jediné.

[] Ale ten příklad...

To jsem uvedl já příklad, ale to není Aristotelův příklad. To jsem uvedl právě, protože na tom chci stavět, ale Aristotelés strkat do bot moc ten čas nebudeme.

[38:15]

I když se Aristotelovi daří důrazem na zároveň vyloučit, že světový oheň je jak velký tak i malý, poněvadž říká, že Hérakleitos říká, že se rozněcuje i uhasíná podle míry. To znamená jednou je hodně rozhořelý, podruhé málo. Tím, že řekne Aristotelés, že to musí být zároveň, no tak je jasné, že světový oheň sice je jak velký, tak malý, ale když zdůrazníme to zároveň, tak prostě přidělíme tomu nějaký jiný čas a dáme to do pořádku. Jenže co to znamená? A tady - právě proto jsem uvedl tuhle věc, kde ten čas je důležitý, hraje důležitou roli, poněvadž na tom něco se ukáže. Je to argument, který teď uvedu, který vlastně je jenom předělaný argument Aristotelův proti některým presokratikům. Čili ten argument je takového typu, že Aristotelés by ho býval měl objevit.

Tím, že Aristotelés se daří tím důrazem na zároveň vyloučit, že světový oheň je i velký i malý, tím, že bytí oheň redukuje na jeho okamžitou jsoucnost, tím zároveň, dostává se do nové aporie. V jednom jediném okamžiku není ovšem přítomen celý jsoucí oheň, nýbrž jen ta jeho složka, která jest. Ostatní složky naproti tomu nejsou. Ta minulost světového ohně a budoucnost světového ohně, ty nejsou. Ty byl jindy, ale zároveň s tím, co jest teď ten oheň, zároveň s tím nejsou. Mluvíme-li tedy o ohni jako celku, pak v tomto jediném okamžiku oheň zároveň jest i není. Čili to, že Aristotelés tím zároveň redukoval bytí ohně na jsoucnost v jednom okamžiku, tím se sice vyhnul tomu, že by se dalo říci, že světový oheň je velký a malý zároveň. Ale zároveň tímto trikem dosáhl toho, že když není malý ve chvíli, kdy je velký, tak to, co není, to je teď. Teď je něco z toho ohně, co není. Já nevím, možná že to neříkám docela jasně. Tím, že se přenesl přes aporii jednu, totiž že ten oheň který se rozněcuje a hasne podle míry, že řekl ale pozor, zároveň - když hasne, tak se nerozněcuje, když se rozněcuje, tak nehasne. Tím se přehoupl přes tuhle aporii - že světový oheň by byl zároveň velký i malý, což je proti zásadě sporu. Vyřešil to tím zároveň. Ale jakmile řekl to zároveň, znamená to, že z bytí, to jest z toho věčného bytí světového ohně vyloučil jenom tu přítomnost,

tu aktuálnost, tu jsoucnost. No a tím pádem ovšem ten oheň světový v té jsoucnosti je buď velký nebo malý, ale v tom okamžiku také není malý nebo velký, jak byl jindy. Takže jsme se dostali z jedné aporie, ale spadli jsme do druhé. Upřesnění v témž vztahu má zase jiný smysl. To jsme si už říkali, některé skutečnosti jsou relativní.

[43:40]

Přihlédněme k tomu blíž. Pokusme se přezkoumat, jaký má smysl otázka, zda je Sókratés mladý nebo starý. Tato otázka - jakého je věku Sókratés? No, my víme, že Sókratés Aristofanových *Oblaků* je mladý. Naproti tomu Sókratés Platónovy *Apologie* je starý. Znamená to, že Sókratés je zároveň mladý i starý? Jde přece o téhož Sókrata. A víme, že jako každý jiný člověk i on byl nejdříve dítětem, pak jinochem, pak dospělcem a posléze starcem. Tím vším vsutku byl, byť nikoli zároveň, to jest v jedné chvíli. Co na to může říci Aristotelés? A především ví o jedné možnosti, které konkrétně tedy neužívá v té souvislosti naší, ale my to můžeme do té souvislosti vtáhnout. Říká: podobá se tedy, že mluví o něčem neurčitém (někteří) a v domnění, že mluví o jsoucnu, mluví zatím o nejsoucnu. Nebo neurčité jest jenom možné, nikoli jsoucnu skutečné. Tedy ještě jednou... neurčitém - to je důležité, on tam furt zdůrazňuje, jak ta zásada sporu samozřejmě platí jenom vždycky, když jde o něco určitého, že, nemůžeme jen tak nahodile něco mínit přibližně atd. všechno musí být velmi určité ... o nejsoucnu (nejsoucnu v jakém smyslu? Totiž jako o možnosti, která je nejsoucnost) ... skutečné. Nemůže být žádná skutečnost neurčitá. Tak to je jedna věc např.. proti které my bychom měli tedy námitky, protože jsme si říkali, že spíš tak jako indoktrinace zas, že každá skutečnost je víceznačná, mnohoznačná, že tedy žádná skutečnost není určitá. Že určitosti nabývá teprve díky reakcemi jiných skutečností na ni. Proto také když jsme mluvili o historii před asi dvěma roky, tak jsme si ukazovali, jak žádná událost, která se stala, není jednou provždy neproměnná, nýbrž že ta událost, přestože se odehrála, tak ještě stále se děje. Minulost není to, co už se nemění. Tohle říkal můj učitel Kozák a dlouho jsem se s ním hádal o to. Aristotelés prostě to nekapíroval, prostě to nemohl přijmout. Tvrdil, že jediná neměnná věc v tomto světě, že je minulost. To je to, co se stalo. To že už se nemůže odestát. Vypadá to jako pěkný slogan, ale není to pravda. Poněvadž...

KONEC STRANY A

STRANA B

... skutečnou událost a tu událost jako intencionální předmět. Ten intencionální předmět, ten se samozřejmě nemění. Ten je jednou provždy. Jednou když ho ustavíme, tak už je od té doby neměnný. My už nemáme

možnost něco k němu přidat, něco od něho ubrat. Máme jedinou možnost, ustavit jiný. A na tenhle prostě se vykašlat, s ním nepracovat. No ale měnit intencionální předmět nelze. Jenže to je intencionální předmět, ne minulost. Minulost, ta se stala nějak. Ale jak se stala, čemu říkáme minulost - vždyť to, co se stalo, to není žádná realita, to je způsob, jak na sebe lidi reagují, to se stalo. No a jak tohleto by mohlo jednou se stát a nemůže se odestát. No prostě ve chvíli, kdy lidi na to, co se stalo začnou reagovat jinak, tak se to, co se stalo, stane ničím jiným. Vypadá to absurdně, ale díky tomuhle, se může stát, že když se vám stane malér, tak že vy za určitých okolností, když ho zabudujete do svého života, tak najednou se zpožděním několika let zjistíte, že to byl bod obratu ve vašem životě strašně důležitý a že vás právě ten malér naorientoval k něčemu vynikajícímu. No ale to je ne díky tomu maléru. Vy jste z toho maléru udělali něco jiného. Tím, že jste na to reagovali třeba tím, že jste vydali více energie, že jste se více soustředili, že jste se přichytili něčeho, předtím jste měli tisíc zájmů a ten malér váš přiměl k tomu, že jste se drželi jednoho a v tom jste udělali něco atd.. Prostě záleželo to na vás. A nejednou ten malér, který vypadal jako ohrožení se stává základním kamenem vašeho úspěchu.

[ ] Mohu se zeptat? Hovořil jste o tom, že skutečnost je mnohoznačná, že se stává jednoznačnou v momentě kdy na ní něco naváže, tak jsem akorát nepochopil souvislost s tím, co jste teď říkal, s tou minulostí

No protože ta minulost ve chvíli, kdy budeme jaksi reagovat na Mnichov novým způsobem místo co bychom furt brečeli, že jsme byli opuštěni svými přáteli, spřátelenými mocnostmi, tak na to navážeme způsobem zcela novým, no tak najednou ten Mnichov přestává být tragédií v dějinách národa a stává se naopak bodem obratu, kdy se všechno mění k lepšímu. Prostě ta reakce byla rozhodující. Čili ten Mnichov ve chvíli kdy se stal ještě nebyl dodělaný. Te teprve v dějinách se stává tím, čím je. A teprve po dlouhé době se dostane do jakéhosi šuplete a už odtamtud nesmí, protože historikové ho tam drží.

[ ] Ale ta skutečnost zůstává stále mnohoznačná...

No ano, ano ale dneska už to bude trochu lepší, už to bude konec.

[04:05] Takže jsme mluvili o té určitosti a neurčitosti a tedy o tom, že neurčité jest jenom možné. Tohoto argumentu užívá Aristotelés proti Anaxagorovi, který říkal, jak on ho také cituje, že „*všechny věci jsou smíchány dohromady.*“ a také to říkal Démokritos, on tam cituje také Démokrita. Že všechno vlastně co tady kolem náma je, jsou atomy a

prázdnost a přitom to ještě navíc atomy jsou, to jsou jsoucnost a prázdnost není, čili to je nejsoucnost. Takže všechno je smícháno ze jsoucna a nejsoucna, čili všechno je a není zároveň. Čili také Démokritos patří do těch odpůrců. No a teď když se s tím chce Aristotelés tedy vyrovnat, tak připomíná, že o jsoucnu se mluví v dvojím smyslu. Tohle je vynikající věta, kterou je třeba vždy znovu a znovu citovat i když ne v tom kontextu celém, jak to Aristotelés říká. O jsoucnu se mluví v dvojím smyslu. Přičemž o jsoucnu je, tam je nerozlišené jsoucnost a bytí nebo jsoucí a bytí. Jsoucnost a bytí. Čili o jsoucnu, o tom, co jest, se mluví v dvojím smyslu. A on neříká v jakém. Říká: *v jednom je možno říci, že totéž je zároveň jsoucí a nejsoucí. Ale nikoli v témž významu.* Čili, v témž významu - když řekneme že je jsoucí, tak není v témž významu nejsoucí, nýbrž v jiném významu nejsoucí. Tak tak daleko jde Aristotelés, že připustí, že za jistých okolností lze říci o něčem, že zároveň je jsoucí i nejsoucí, ale není to symetrické, není to rovnoměrné. Pokaždé je to v jiném významu to jsoucí a nejsoucí. Jsoucí je v jiném významu než to nejsoucí. Není to jaksi vyváжено. Co tím míní vysvětluje z dalšího: co do možnosti, totéž může být něčím protivným, nikoli však co do skutečnosti. To souvisí s tím, co říkal o tom, že ta neurčitost je možná jenom jako možná a nikoli jako skutečná. Tak tady to upřesňuje. Co do možností, totéž může být něčím protivným. To jest Sókratés může být mladý, dospělý a i stařec. Co do možnosti může být všechno to a všechno mezi tím. Ale nikoli co do skutečnosti. Co do skutečnosti, a co se myslí tady skutečností? To je ta jsoucnost, že? Co do skutečnosti může být jenom buď dítě, nebo dospělý, anebo stařec. A nemůže být zároveň všechno. Čili pak, sice když řekneme Sókratés byl mladý i dospělý i starý, tak to sice můžeme říci, ale ne v témž významu. Poněvadž když řekneme, že byl starý, tak mluvíme o jeho minulosti. Když řekneme, že je dospělý, tak mluvíme o jeho přítomnosti a když řekneme, že bude starý, tak mluvíme o jeho budoucnosti. Pokaždé v jiném významu. A tohle platí i když dnes mluvíme o Sókratovi, když to všechno je minulost, protože vždycky je to ve významu, který jednak poukazuje k jeho mládí, jednak poukazuje k jeho... atd..

[09:00] A dále říká, a to je myslím naprosto rozhodující a tím radši skončíme - v jsoucnu jest ještě jiný druh skutečnosti, již nepřísluší žádný pohyb, ani zánik, ani vznik. Tady naprosto jasně, pro nás aspoň je poukaz k intencionálnímu předmětu, který je ale vložen do skutečnosti samé, čili je ontologizován. Tedy 1) jde o ontologizaci intencionálního předmětu a 2) o ontologizaci možnosti jako danosti svého druhu. Jo, když říká, že totéž může být něčím protivným co do možnosti. Takže ta možnost tady je ontologizována. Předpokládá se totiž, že to je určitá možnost.

Do diskuse nám zbyde, budete-li chtít, nám zbydou některé otázky asi takového typu jako: jaký je vztah mezi možností a formou u Aristotela. Víím, že *hýlé* hmota, látka, je pro Aristotela nejvyšší možnost. To znamená že bez formy. Možnost je ztotožňována s tím, co nemá formu. A tady se říká, že Sókratés Aristofanových oblaků, to je mladík, co do možnosti je stařec. Ale stařec je přece také něco dost určitého. To není pouhá *hýlé*. Tak jak to vlastně vypadá, jak jsou utvářeny možnosti? Pak *morfé*, forma musí formovat nejenom skutečnost, ale musí už předtím formovat možnost. Pak ovšem forem musí být tolik, kolik je skutečností, ale vlastně mnohem víc. Když možnosti musí být víc než skutečností, protože jenom některé možnosti se naplňují, to je ovšem už moderní kontext, dneska takhle uvažujeme, no tak jestliže jsou preformovány i možnosti, no tak těch forem musí být strašné množství. A teď - Aristotelés, hlavní jeho útok proti Platónovi, proti jeho pojetí světa idejí je tento - no Platón nevěda si rady s tolika skutečnostmi kolem nás vymyslel ještě jednou tolik skutečností dalších, totiž idejí. A tím si myslel, že to vysvětlí. To je asi tak, když někdo není nějaký počtář, není schopen spočítat počet předmětů, tak je zdvojnásobí a myslí, že bude pak schopnější. To je přesně argument Aristotela. Ale co udělal Aristotelés? Tady to rozmnožil ještě vlastně víc, když se to tak vezme, i když si toho nebyl vědom. Nechtěl to tak dělat.

[13:38] Ono sice je pravda, že Aristotelés to mínil tak, že třeba všichni zajáci jsou preformováni jednou zajícovostí. No jo, jenomže to se to tak krásně řekne. Jenomže každý zajíc je trochu jiný. A i ta odchylka musí být nějak, ta musí být v možnosti. Ta musí být nějak také preformovaná. Tady musí být formy nejenom pro - taky zas Aristotelés vytyká Platónovi, že Platón, když se to domyslí, tak musel předpokládat ideje nejenom věcí, které jsou ale také věci, které nejsou. Musel předpokládat ideje všeho negovaného. No ale tady se dostává do stejných obtíží. A navíc ještě říká, že formy jsou bez pohybu. A v jakém vztahu je možnost k pohybu? Tady si pamatuju, jednou nám dal tuto otázku trošku jinak postavenou Patočka, tak ji tady postavím taky. Dovedl by někdo odpovědět, jaký je podle Aristotela vztah mezi možností a pohybem? Formy jsou bez pohybu. Jaký je vztah mezi možností a pohybem? Nikdo? Chyták? To je velice jednoduchá věc. Nebo jaký je vztah mezi možností a skutečností? To už vysloveně napovídám. No pohyb je uskutečněním možnosti. Pohyb je to, čím z možnosti se stává skutečnost. To znamená jestliže říká, že formy jsou bez pohybu, tak je otázka tedy, kde se bere pohyb, který z možností dělá skutečnost. Jak to bylo u Platóna? No tam byl demiurg, který plácal ty věci, nejdřív toho prvního a pak dalšího světa, plácal podle světa idejí, podle předlohy, podle těch vzorů, idejí. Tam to byl ten demiurg, no jo, ale jak je to u Aristotela. No tam, ten demiurg je jednak pluralizován a jednak rozmělněn do naprosto nekontrolovatelných jednotlivých energií. To, co

uvádí věci do pohybu, to je *en-ergeia*. A co tento pohyb dovádí do konce, to je *entelecheia*. Takže *telos* je forma, ta je bez pohybu. Možnost, to je na začátku a ta ten pohyb potřebuje. Čili kromě možnosti a kromě cíle, konce, tady musí být ještě nějaký aktivní prvek, který to uvádí do pohybu, který realizuje, uskutečňuje tu možnost. A teď je otázka, kde se bere. No a tady ještě sem patří to kauzální myšlení tzv. – prostě každá taková *energeia* je výsledkem nějaké jiné *energeia*.

[] Ta možnost...

No, to je *energeia*. Je otázka, jestli je vevnitř, protože jsou možnosti neuskutečněné a je otázka jestli tyto možnosti jsou vevnitř. Jestli se o nich dá říct, že jsou vevnitř. Ale, tím úplně končím. Protože Aristotelés ukazuje, že každá ta *energeia* že navazuje nebo přesněji, je produktem nějaké jiné *energeia*, čili že každý pohyb má svůj zdroj mimo sebe, a tam kde ten zdroj má také svůj zdroj mimo sebe atd., a protože tato série nemůže být nekonečná, představuje před celou tu sérii těch jednotlivých zdrojů pohybu, které jeden vyplývají z druhého atd. ten hlavní zdroj pohybu, který sám se už nehýbe a tudíž už nepotřebuje žádný zdroj. Poněvadž všechny ty zdroje ostatní se hýbou také. Kdežto ten nejvyšší zdroj se sám už nehýbe. Je zdrojem pohybu, ale sám se nehýbe. Čili sám žádný další zdroj nepotřebuje. A to je ten první hybatel.

Tím končím - a vše ostatní - to je spíš do diskuse, protože tam jsou ty spory v tom. Takže 10 minut přestávku.

[KONEC VÝKLADU V 20:15]

Diskuse o Aristotelovi...

[] ještě než se začne někdo ptát na Aristotela, tak jsem měl dojem, že tohleto nebyl pravý konec přednášky.

Ještě jsme se měli dostat k té možnosti.

[] chceš se k ní dostat asi v tom začátku, aby navázal na tu diskusi, kterou jsme tady měli minule, kdy jsi vytýkal tedy některým lidem, že považují že možnost, že ji ontologizují, ale tak že ji zpředměťují a dávají ji do minulosti

No ano

[] to jsi posledně vykládal jako chybu, kdežto teďka jsi to jakoby obrátil a řekl jsi, že u Aristotela ta možnost nebyla nikdy skutečností, kdežto u nás je skutečností, ale je-li skutečností, tak už zpředmětněnou skutečností

No jistě

[] Což od toho jsi se měl distancovat

Já jsem chtěl ukázat na to, jaká je prehistorie našeho pojetí talentů nebo nadání jako možnosti. A tím se mi zdá, že jsem ukázal především, že to naše pojetí musí být promyšlené alespoň tak dobře, jak to dělal Aristotelés, a že ovšem nesmí opakovat jeho chyby. Kvůli tomu ten Aristotelés je pro nás důležitý. Že jednak nám ukáže laťku, pod kterou nesmíme jít a 2) že nás má k tomu, abychom jeho chyby neopakovali a naopak úroveň, ne které to dělá, abychom dodrželi. No jiné pojetí jsem nechtěl předkládat. Chtěl jsem to dotáhnout ještě do toho, že jak to přežívá to aristotelské pojetí v tom našem nereflektovaném, jakoby samozřejmě uvažovaném pojetí a pak by bylo možno provést analýzu, podobně jako je to u Aristotela, co vlastně pro nás znamená, že my tu možnost chápeme jako skutečnost. To znamená, že my vlastně považujeme jednu každou skutečnost za možnost pro něco dalšího. Co to znamená tohle pojetí pro pojetí kauzality. Poněvadž to by znamenalo že každá příčina je možností následku. V tom klasickém pojetí je to nonsens. Ale jestliže my to tak bereme, tak co to znamená pro koncept kauzality a 2) pro místo kontingence, které je úzce svázané v našem vědomí. Kontingence a možnost je úzce svázaná. My máme za to, že když mluvíme o možnosti, tak to má smysl mluvit jenom tam, když je přinejmenším jedna alternativa. Jinak to není možnost. Jinak je to prostě konsekvence.

[] Při té zásadě sporu. Ty jsi tam zdůrazňoval, že tam říká, že totéž nemůže zároveň náležet témuž a v témže stavu. Takže jsi zdůrazňoval, co to je to zároveň a to v témž stavu. Ale tak jako mám pocit, že jsi ignoroval to, čemu říká totéž. Takže když mu tam potom vytýkáš, když se snaží vyhnout jedné aporii s tím, že ten světový oheň je zároveň malý i velký a upadá v druhou aporii, že ten oheň je i není, tak mu vytýkáš ovšem něco velice neprávem, protože jestliže se jedné aporii vyhne tím, že nemíní oheň ani jako bytí ani jako jsoucno, tak neupadá do žádné druhé aporie, poněvadž oheň jako jsoucno je. A to co není, to je jiné jsoucno. Tím říká totéž.

Ne, ne. Aristotelés neříká, že to je jiné jsoucno. Jinak by musel každé jsoucno skutečně rozsekat na ty okamžité průřezy.

[] No a to nedělá?

To nedělá Aristotelés.

[] tak co je to pravé jsoucno?

Třeba zajíc.

[] No ne, myslím jako ve vztahu k času. Co tím myslí, když říká totéž?

No, to je právě totéž. To je právě ten problém.

[ ] v tom případě se nevyhýbá ani té aporii, že oheň je zároveň velký i malý
[25:37]

I Hérakleitos říká, že ten věčný oheň je jeden. Svět je jeden. Čili tentýž. No tak proč by to neříkal Aristotelés. To už by na tom Aristotelés byl hůř než Hérakleitos. Aristotelés naopak polemizuje proti Hérakleitovi. To není aristotelský odmítnout, že nebo když se řekne totéž, tak že myslí, že to je jenom ten moment. Právě to by bylo spíš herakleitovské, že do téže řeky vstupujeme jen jednou. Což Kratylos kritizuje. Poněvadž to je pak kritika identity, to je jiná věc. Ale to ani Hérakleitos ani Aristotelés myšlenku identity nekritizují. No a Aristotelés samozřejmě je přesvědčen, že Sókratés byl jeden a nebylo tisíc nebo milion Sókratů, teď jde o to jak to rozsekáme na malé kousíčky. Po pravdě řečeno ten argument je náš, že. Tohle je těžko tam strkat. Proto každý historik filosofie by řval, co s tím děláme. To je vám známo. Buď vykládáme Aristotela nebo vykládáme problém. Ale není možné strkat do aristotelských kontextů, že čili prostě jsou určití filosofové, kteří by vůbec tento postup odmítli. Beru, taková jsou, my s nimi nic nemáme, my to naopak budeme dělat. Ty aristotelské kontexty jsou pro nás významné právě proto, že my jsme strašně primitivové. My moderní lidé nedokážeme myslet tak komplikovaným a takovým sebekontrolujícím <způsobem>, jak to dělal Aristotelés. To ještě dovedli ve středověku, ale my už to nedokážeme. Naše myšlení je strašně zpovrchněné. Proto musíme chodit k těm starým myslitelům. To neznamena, že ti staří myslitelé nedělali chyby. Ale když je najdeme ty chyby, tak my je musíme opravit. To nestačí říct, tadyhle udělal Aristotelés chybu. My musíme říct jak je to lépe. No a to znamená, že ve chvíli, kdy to chceme udělat lépe, tak to musíme udělat celé lépe. My nemůžeme napravit tu chybu malou. Poněvadž ta chyba to je celý způsob myšlení Aristotela. Čili my musíme vlastně ve chvíli, kdy kritizujeme Aristotela, tak na sebe bereme povinnost vymyslet celkový koncept lepší než je Aristotelův. To je ta potíž. No ale když si tenhle úkol nedáme, tak nikdy nedosáhneme. Tak teď vykládám jaký smysl má to co děláme. Ale zase nemůžeme tomu Aristotelovi strkat do bot věci, které tam nejsou. My můžeme jeho kontexty dávat do souvislosti s našimi kontexty. Je to nehistorické, ale je to filosoficky legitimní, poněvadž v jistém slova smyslu, Platón, Aristotelés a celá řada dalších myslitelů jsou naši současníci. V jistém smyslu my můžeme s nimi hovořit. Není to tak, že by patřili k těm starým časům a že by se dali jenom popisovat jako nějaká divá zvířata někde v diluviu. To jsou naši současníci, když něco říkají, tak někdy nás to oslovuje tak, že buď to musíme přijmout, nebo na to musíme odpovědět, ale není to něco, co by nás jenom nechalo na straně pozorovatelů.

[] No dobře, abychom to zkrátali. Ty jsi totiž řekl, že Aristotelés redukuje bytí na jsoucnost v daném okamžiku, když si říkal že zároveň, jak se vyhýbá té jedné aporii. Tak ale to není pravda, aspoň ne podle jak my chápeme bytí a jak chápeme jsoucnost. Protože to, na co on redukuje ten oheň, to je něco mezi.

Jak?

[] není to ta jsoucnost jakožto časové bytí

Nýbrž?

[] Nýbrž nějaká jsoucnost, která je od začátku do konce a prostě zahrnuje i ty minulé jsoucnosti

[30:30]

Ne, to je aporie u Aristotela. To je ten rozpor. Nemůžeš si myslet, že on to myslí tak, že tu aporii odstraníš. Ta aporie je v jeho myšlení. On připustí, nebo připustí, to je jak kdyby ho někdo donucoval, on ví, že Sókratés je jeden člověk, který žije od začátku až do konce. Od chvíle kdy se narodil až do chvíle, kdy zemřel po požití jedu. To on ví, že to je jeden člověk a že nelze toho člověka rozsekat. To ví. Jak si pomáhá z toho, to je jiná věc, to jsme se tím dneska nezabývali. No prostě Sókratés je pro něj to, co je společné celému tomu životu. Čili být dítětem, tomu říká, že to je *kata symbebékos*, to je, jak to překládají, jako nahodile nebo přídatně, jo, prostě to nepatří nutně k tomu být Sókratem. Být dítětem. To zrovna v dané chvíli se uskutečnilo. Byl dítětem. Ale nepatří to podstatně k tomu být Sókratem. Ale to je stejné pro celou dobu Sókratova života. Takhle to řeší Aristotelés. On to tady v tom kontextu co jsme citovali, tak tam nemluví o Sókratovi, ale mluví o člověku. Aristotelés říká, že když je ta zásada sporu napadána, co by to znamenalo být člověk a být bílý. Tam konkrétně říká, tak být bílý, to je *kata symbebékos*, to je nahodilé, může být také černý, může být žlutý. To se netýká toho že je člověk. A být člověk, to je něco. Odmítá, on tam také ještě polemizuje s koncepcemi, s kterými se utkával, že i být člověk, že je *kata symbebékos*. To jest že bytost může být zajíc nebo člověk nebo tak stejně tak jako člověk může být bílý, černý, žlutý atd. jo a proti tomu on polemizuje, že kdyby se to takhle vzalo, tak nakonec by nám nezbylo nic a všechno by bylo *kata symbebékos*.

[] prostě si nemůžu pomoci, ale mám pocit, že tedy v tom případě se nevyhýbá ani té první aporii. Protože dejme tomu, že ten oheň světový zatím ještě neměl občas *** sice byl odevždy, ale to nevadí, zatím byl jednou velký a jednou malý, jo v minulosti, jednou velký jednou malý, jednou se rozhořel, jednou pohasl. A teďka je velký. Tak pro toho Aristotela ten oheň je velký. Vyhýbá se té aporii, že je i není velký? No nevyhýbá, protože ten oheň zároveň není velký

Jistě

[] Jako nebyl v minulosti. Jo, v minulosti jednou nebyl velký tak stejně jako že tedy říká je i není, tak je i není velký.

Počkej, že se nevyhýbá... no když řekne zároveň, tak se tomu vyhne.

[] nevyhne. Ten oheň byl velký a malý, jo. Ted' je velký. Přesto je pravda, když řeknu, že ten oheň tedka je i není velký, když to není velký vztahuji k tomu, jak byl velký což už není tedka.

To ale Aristotelés nepřipustí

[] Tedka. Tedka není. To je ale to samé jako když řeknu že zároveň je i není. Také to vztahuji k něčemu k minulosti.

[] No ne ale ta věc sama není. Jo ta tvoje výpověď, která je, je dělaná ted'. Ale nevyprává o současném stavu té věci, která jo, je i není. Ta časovost se vztahuje k té věci a ne k té mé výpovědi, která je ted'

[35:15]

Ten oheň není zároveň velký a malý, nýbrž jednou velký a jednou malý. Čili když on tam řekne zároveň, tak se vyhnul této aporii.

[] No a ještě musí být ve vztahu k tomu, čím to poměrujeme.

No tak to má, v kterém vztahu, že. Ale tady konkrétně je jedno. Velký malý. Celkem tam stačí, že to je ve vztahu sám k sobě, že. Tady to nepoměruje s ničím dalším, poněvadž nemáme na srovnání nic. To je svět, že takže jaké srovnání tady. Ale jednou je velký jednou malý, čili můžeme srovnávat svět se světem. Tam je to tedy zjednodušeno na to, že ten.. ale každopádně tedy když řekne zároveň. No tak tím se tomu vyhnul té potíži, protože ten oheň někdy roste, někdy se zmenšuje, ale nemůže růst a zmenšovat se najednou, zároveň, současně. To je myšlenka současnosti, že. To vůbec jsem sem nezaváděl, jak by to vypadalo tedy, když současnost je zproblematizována. Co je vlastně zároveň dneska ve vesmíru? Pozorovatel tady je rozhodující pro to, co je zároveň. to jest když se podíváme na hvězdné nebe dneska večer, no tak dostaneme do jednoho okamžiku kdy se nám něco jeví zároveň to, co se stalo před tisíci let, stejně tak jako co se stalo před dvěma hodinami a stejně tak co se stalo před miliardami let. Nějaké ty kvasary. A to dostaneme do jednoho zároveň. Co to je zároveň? To je ještě jiná otázka, ale to jsme nechtěl dneska sem zavlíkat. Jenom jako že to je perspektiva

[] ne já jako rozumím tomu, jak by se to chápalo úplně běžně. To je mi jasné, s tím problém nemám. Ale ve chvíli, kdy narazím na to, že jak on chápe to jsoucno, že to je vlastně jsoucno, ale přitom to není jsoucno, nebo jsoucnost, protože to, co jsme si říkali mi, že je jsoucnost, to je ten

průřez a tudíž tedy před chvilinkou byla jiná jsoucnost, tak to pro něj pořád je jedna a samá

Moment, to jsoucnost, to je náš pojem. Pro něj jsoucnost jsoucná je po celou dobu stejná.

[] no tak jak to, že zároveň je a není?

On tam říká, že v rámci jsoucná je ještě skutečnost, která se nemění. To jsem citoval. Čili to, co Sókrata dělá Sókratem, to není ani dětství ani dospělost ani stáří, ani že je bílý, běloch tedy, ani že je Řek, Athéňan atd. – to jsou všechno nahodilé případy. Ale Sókratés je Sókratem od samého začátku až do konce. Bez ohledu na to, co se tam mění, nebo co k tomu patří nebo nepatří *kata symbebékos*, nahodilým způsobem, jako např. že má plošný nos, že má nízké čelo a takovéhle věci. To sice k němu patří, ale nepatří to k němu podstatně, bytostně. Tím on si umožňuje jaksi vyloučit důležitost toho, že se z dítěte mění v jinocha z jinocha v dospělého atd.. A pak proto platí to zároveň. Naproti tomu tam, kde jde o Sókrata bytostně, no tak tma jsme bez potíží, protože to mu zůstává stejné po celou dobu od mimina až po smrt.

[] no a o tom se nedá říct, že to je i není?

O tom se samozřejmě nedá říct, že je i není. To je. A to je neměnné. Čili tam nemůžu že bylo jest a bude

[] a o čem se tedy dá říct, že to je a není. O těch nahodilostech?

O těch nahodilostech nebo o tom, co se promění. Proměňovat se podle A může jenom něco na něčem.

[] No dobře, ale vždy je ta velikost toho ohně..

Nojo oheň, ale co to je oheň? Proč říká Hérakleitos oheň? Aby vyloučil, že tam je ta substance, že tam je něco subsistujícího. Proto říká oheň. Čili to je jenom slovní řešení jakoby. U toho Sókrata to je jiná věc. Tam prostě předpokládá Aristotelés, že všichni se dohodneme na tom, že ten Sókratés byl jeden po celou dobu, ale problém je u toho ohně. Tu metaforu ohně zvolil Hérakleitos právě proto, aby se vyhnul nějakému elementu, který funguje jako substance, jako arché.

[41:35]

[] Dobře, tak v tom případě neplatí že ten oheň furt je, ale je i není, ale nic to tedy nemění na tom, že je i není velký. Protože to jsou ty nahodilosti jako u toho Sókrata.

Ale nejsou zároveň.

[] buď teda беру zároveň jako ten okamžik – nemůžeš velký malý. Ale jen že jest

No ne je velký

[] Tak je velký. Vůči čemu je velký

Vůči tomu jaký byl nebo jaký bude

[] Dejme tomu. Na začátku malý, teď je větší pak bude velký. Takže zároveň je teď i velký vůči tomu jaký byl i malý vůči tomu jaký bude

V témž vztahu on říká, že. Čili to jsou různé stavy. To je nikoli velký nebo malý nýbrž větší nebo menší atd. – poněvadž je to relativní vlastnost. To je nepochybné.

[] no proto to já myslím že prostě buď můžu říct, anebo nemůžu dávat že je velký nebo malý

No tak místo velký malý tak můžeme říct, jestli se rozhořívá nebo jestli hasne. Tak o tom pak nemůže být pochyb.

[] To už je ale věc pohybu.

No právě to se tomu také vyhýbá, poněvadž to by do těch potíží také přišel zas tímhle směrem. No já si nemyslím, že to je držitelné. Ale zase nemůžeme to buď držitelné dělat tím, že to změníme anebo to naopak měnit, aby to vydrželo. Jeho představa je, že uprostřed toho, co se mění, že je, že zůstává něco neměnného. to jest to co se mění, se může měnit jenom jako povrch na něčem. To je Aristotelův koncept, který koneckonců sdílí s naprosto většinou i starších filosofů. To jen jediný Hérakleitos se z tohoto toho vymkl, když ten logos neučinil substancí, nýbrž mírou, normou, že nebo jak by se to řeklo, tím kybernetem, který všechno řídí. Jediný on je rozdíl, jinak všichni drží, že změna je něco, co probíhá na povrchu něčeho neměnného no a teď to neměnné, to je to bytostné, to je to co stojí pod substancí a *hypokeimenon* řecky.

[] Hele prostě já mám pocit, že vám to nemohu sdělit, to co mám na mysli. Říkal si, že to co je i není, to jsou ty nahodilosti, jo. Tedy Sókratés, teďka ho tady máme coby dospělého takže Sókratés je dospělý a není dítětem, jo, souhlasíš. Mám tady světový oheň. Teďka je veliký předtím byl malý. Takže ten oheň je veliký a zároveň není malý. Zároveň.

Jo.

[] no a jaký je rozdíl mezi tím, když řeknu že ten oheň teďka je veliký a zároveň není malý, to zároveň není malý se vztahuje k tomu, jaký byl v minulosti.

Ale co mě budeš povídat co to znamená. Dokud budeš říkat, že je veliký a není malý, tak Aristotelés bude souhlasit, že není malý. Ale něco jiného je když je i není zároveň.

[] No ale jestliže předtím když byl malý tak nebyl ještě veliký, tak teďka není veliký. To co bylo to už není.

A co? Já nechápu.

[] byl veliký. A už není veliký.

No dobře, ale tady jde o co. No jistě jako co je teď veliký? Možná že je teď veliký jako jednou byl, to je možný, jenomže to nás nezajímá. Poněvadž to byl a není. Kdežto teď je.

[] no byl a není a mě zajímá, jak není. no. To že je teďka velký, prosím a zajímá mě co není. No není velký není malý, všechno co už není

No jistě no a co?

[] Ne Jano ty tady pleteš jako věci, které byl v minulosti, ale tady se jedná o to, jaký je teď. Když o něm řekneš, že je velký.

[] Nejedná se o to, jaký je teď, jedná se o to jaký teď není také.

[] Tím, že o něm řekneš jaký je, tak tím okamžitě vylučuješ, jaký není. Když o něm řekneš, že je velký, no tak zároveň nemůže být takový a makový

Nemůže být jiný. To je zásada sporu.

[] v tom to je právě. A ne že byl v minulosti takový velký anebo malý. To vůbec v tom nehraje roli, jaký byl v minulosti. Tady tě zajímá teď ten okamžik v kterém o něm jakoby vypovídáš. Zároveň že ta věc není, když je taková, tak nemže být jiná. A ta minulost vtažená, ta tady byla různými výklady tam zavedená, ale to nemá s tím nic společného.

Podívej se, možná že nedokážu dobře souvislost, kam to chceš dovést. U Aristotela je těžko rozlišit mezi tím, jak současně velký oheň není malý ačkoliv malý byl a jak Sókratés, který je běloch, není černoš, kterým nikdy...

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY 1

KAZETA 2

STRANA A

[] ...když řeknu že ten oheň zároveň je a není, tak to není, že se vztahuje k tomu, co byl dřív nebo bude někdy a vztahuje se to k jiným časům, k jiné době.

No ale to říkáme my a ne Aristotelés

[] Ale tam je důležitý že to vztahuje k jiné době

[] Já nenapadám ani Aristotela, ani ho nebráním. To je Tvůj výklad.

Jo to je jiná věc. Čili moment, tak to já jsem špatně rozuměl.

[] Ty jsi řekl že se vyhnul jedné aporii a upadnul do druhé a mě to připadá...

Počkej, neříkej, že on se vyhnul, poněvadž to mluvíme o Aristotelovi.

[] Dobře, jestliže ty řekneš že někdo, to je mi jedno kdo, vyhnul se jedné aporii a upadl do druhé, tak mě se zdá, že obě ty aporie jsou v podstatě stejné a že buď se vyhne oběma nebo se nevyhne žádné. O to mi jde

Jo takhle, ano. Čili ty ten komentář napadáš

[] No

Ale to bych musel nahlédnout proč, to mě není docela jasné. Prostě jestliže se chci vyhnout tomu, že Sokrates je dítě, jinoch, dospělec i stařec, tím, že řeknu - ale pozor, samozřejmě že tím vším byl, ale ne zároveň, tak jsem se vyhnul tomu, že by totéž jsoucnem bylo A i nonA. Poněvadž když je někdo dítě, tak to znamená že nemůže být stařec. To je v rozporu. Může být buď dítě nebo stařec, ale nemůže být oboje. Nemůže být oboje zároveň. Nicméně Sókratés byl oboje, ale nikoli zároveň. Tak tím se podle mě vyhnul tomuto rozporu. No jenomže, když se vyhnul, tak ale spadl do druhého. A to snad, já nevím co by teda se proti tomu dalo namítat. Jaktože do obou? Na jedné straně šlo o kvality. Že tedy Sókratés je dítětem i starcem. Když řekneme byl, tak to každý dá - samozřejmě byl dítětem i starcem. Protože v tom byl, to co bylo napřed, potom atd. to tam tak nějak splývá. Byl tím vším. Tím vším byl jsem rád, jo, jak říká básník. Abych to nepletl dohromady jako Anaximandros, že kterého kritizuje Aristotelés, že říká, že všechno je to smíchané dohromady, tak aby to nebyl smíchané dohromady, tak dá jakési dělítko, dá prostě kritérium a to je kritérium současnosti, že to musí být zároveň. A platí opravdu zásada sporu že zároveň nemůže být někdo dítě i stařec. Tam se nedá nic tomu namítat. Tím se skutečně vyhnul aporii. Máš proti tomuhle námitku? Pro Aristotela? To je argument Aristotelův. Máš proti tomu námitku?

[] No proti tomuhle ne

No tak to mne zajímalo. To nevím.

[] Počkej ale původně jsi je neměla, ty jsi začala něčím jiným. Že tomuhle se vyhnul, ale chtěla si říct že když se vyhnul téhle aporii, tím že upadl do druhé, tak začala jsi tím, že tobě se zdá, že neupadl ani do té druhé.

[] Ano, že jsem začala a bylo mi vysvětleno, že on ovšem tu současnost nechápe tak jako my a tím pádem že je... protože nejdřív já jsem tvrdila že neupadl ani do jedné. A teďka tvrdím, že je v obou...

No tak se k tomu vrátíme příště, to je možné.

[] Hele ještě - poslouchal jsem dobře že neurčit něco neurčitého že je možnost?

[04:33]

No totiž že jenom možnost může být neurčitá. To říká Aristotelés. Čili když někdo mluví jakoby o jsoucnu, ale ve skutečnosti o nejsoucnu, tak je to proto, že není dost určitý. Tím pádem mluví nikoli o jsoucnu, nýbrž o nejsoucnu, totiž o možnostech, možnosti jsou vždycky četné a mohou být navzájem v rozporu. Já můžu buď zůstat ležet anebo stát. Možnosti obě jsou tady a jsou v rozporu, poněvadž nemůžu stát aniž bych přestal ležet a ne, už zůstat ležet aniž bych nezačal stávat. Ale jako možnosti to může být spolu. Ale tím pádem protože jsou dvě možnosti různé, tak z toho vyplývá neurčitost. Proto že není určité ani to že vstávám, ani to že zůstávám ležet. Tam zůstává určitá neurčitost, díky tomu že jde o možnosti a nikoli o skutečnost, to jest nejde o jsoucno, nýbrž o jsoucno

[] A jsoucno je vždy určité.

Jsoucno je vždy určité.

[] Ale že jo já jsem se ptal na něco podobného v této souvislosti - o té skutečnosti, která je mnohoznačná a tou reakcí se ta skutečnost by měla stát jednoznačnou, tak si to právě říkal a já jsem vůči tomu měl námitku v tom, že se domnívám, že ta skutečnost je furt mnohoznačná a že tu svou mnohoznačnost nevyčerpává, se domnívám. Protože i když my teďka reagujeme nějakým způsobem na Bílou horu a určíme nějaký směr linie, zaškatulkujeme prostě, jak ta skutečnost asi měla být, a teď se jako jistou dobu - tak to vypadá jako by se ta skutečnost stala jednoznačnou. Ale pak zase přijde doba, kdy se ta skutečnost, která je, se na ni naváže jinak, že jo.

No a stane se jednoznačnou v jiném smyslu.

[] No ta jednoznačnost, že jo - když už tohleto víme, tak nemůžeme o té skutečnosti říct, že je jednoznačná. Se domnívám.

Která skutečnost?

[] No která skutečnost, no co to je tedy ta skutečnost, když jste byl schopen říct, že to co se odehrávalo byla ta skutečnost, která je mnohoznačná a naší reakcí se stává jednoznačnou, no tak skutečností míním tu Bílou Horu

Jenže žádná Bílá hora jako reálná skutečnost není. to jest to co se odehrálo, to se odehrálo díky tomu, že lidé reagovali navzájem na sebe

[] Ano, a tak co jste chápal tedy tou skutečností,

To jak lidé navzájem na sebe reagovali. Samozřejmě když si přečtete tedy nedávnou publikovaného Jehličku, který vlastně napsal tomu Luboši

Kohoutovi dopis, odpověď na jeho kritiku, tak tam píše kterého dne to bylo... a on říká význačný den, 8. listopadu, význačný to den, vítězství našich zbraní, jo, tak začíná s touto... no tak pro něj to je vítězství našich zbraní. A pro mě to je prohra posledních pár Moravanů, kteří ještě se nechali vyhecovat a stáli tam u té zdi a něco hájili, zatímco všichni se na to vykašlali. Čili trága. A ono to je velké vítězství našich zbraní. A co teda byla Bílá hora? Myslíte, že tenkrát to bylo jednoznačné? Pro každou stranu to bylo tak různé jako dnes pro nás

[] Ano, to já neříkám. Ale že jo, vy jste se mě ptal sám, co míní tou skutečností. Já jsem se vás na to zeptal, čili vy jste to nejdřív použil.

No moment, použil, ale já jsem říkal Bílá hora v tom smyslu, jak se to událo. No a jak se to událo? Jako mnohoznačné. No tak nemůžete mně říkat, že jsem říkal něco o nějaké skutečnosti, která byla a teď se k ní budeme vztahovat různě

[] Ne to já jsem vám nechtěl říct

tenkrát už na začátku, to, čemu říkáme Bílá Hora bylo konstituováno těmi reakcemi lidí.

[] Ale ty reakce jsou furt.

No jenomže ty reakce tedy to konstituují znova a jinak. Čili Bílá hora se nestala jednou provždy, nýbrž furt se děje, dokud budeme na to reagovat. Až nám to začne být fuk, no tak přestane Bílá hora existovat.

[10:05]

[] Ano. Já jsem naopak chtěl podržet že to, co se odehrálo je stále mnohoznačné, že. Že i když to můžeme někdy zaškatulkovat a tvrdit o tom, že to je jednoznačné, tak to jednoznačně není, že to je stále mnohoznačné.

No jistě, ovšem. Ovšem tady je nesmysl mluvit o tom, že to je stále mnohoznačné. Tady je zas mnohoznačné to, co my děláme, jak to konstituujeme, to jest naše reakce je mnohoznačná. To jistě. Ale já jsem myslel na tohle že to máte, já jsem tmu nerozuměl. Máte úplnou pravdu. Samozřejmě, skutečnost nikdy není definitivně jednoznačná, protože žádné definitivum neexistuje v historii. Ale přece jenom je něco jiného, když se to děje, tak je to ještě *in statu nascendi* a tvář to dostává, když už se to přestalo dít. Tvář to dostává teprve v těch dalších a dalších reakcích a teprve jako sediment se to stává tím, o čem mluvíme jako o té události. A v tomto smyslu se to přece jenom stává poněkud jednoznačnější než to bylo původně. Ale jistě ne definitivně, protože se to stává pomocí reakcí, které zase jsou tak mnohoznačné jako byly ty původní.

[] ale když tady o tom mluvíte, tak se vrátím ještě o kousíček nazpátek. Když se tam opět hovořilo o možnosti a o budoucnosti. Vy jste hovořil o budoucnost události, která se ještě nezačal zpředmětňovat a pak se tedy ta událost zpředmětní a opět hovoříme u té události hovoříme opět o budoucnosti. A mě by akorát zajímal ten rozdíl, mezi tou budoucností, o které hovoříme u té události, která se ještě nezpředmětnila, kdy můžeme říci, že ona je ještě zakotvena v ryzí nepředmětnosti.

Já tomu nerozumím, poněvadž to není přesně. Která se nezpředmětnila. Když řekneme nezpředmětnila, to znamená celá nezpředmětnila. Anebo která se nezačala zpředmětňovat?

[] Která se ještě nezačala zpředmětňovávat. Tak jaký je tedy rozdíl mezi tou budoucností o které hovoříme u události, která se ještě nezačala zpředmětňovat a o události, která se začala zpředmětňovat. Že jo protože když hovoříte o zvnějšňování vnitřního, tak to zvnějšňování vnitřního může být zase dvojí. Teď se tedy spíš ptám. Může to být dvojí, protože to vnitřní, buď může docházet k zvnějšňování toho, co ještě nemá vnější stránku,

no jistě

[] Ale pak mlže docházet k zvnějšňování něčeho, co už vnější stránku má. To nemůže být zvnějšňování. Když u ž něco je zvnějšněné, tak už se to nemůže dál zvnějšňovat.

[] no ale přece ta každá věc, která má svou vnější stránku, má i svou vnitřní stránku.

Tak se pak zvnějšňuje něco jiného než to, co je zvnějšněné

[] Samozřejmě ne to vnější se nezvnějšňuje

Musíte přesně

[] Ale může se zvnějšňovat vnitřní stránka, která se ještě nezvnějšnila

Jistě. No protože událost se přece nezvnějšní celá najednou skokem, nýbrž postupně se zvnějšní. A tím také událost je odněkud někam, tak se rozkládá. Celou tu dobu se stává tím, že se zvnějšňuje něco vnitřního. Co se už jednou zvnějšnilo, to už se dále zvnějšňovat nemůže. Buď na to něco reaguje, takže to zůstává vnější v jakési setrvačnosti, anebo to prostě odpadne a zvnějšňuje se něco dalšího. No a teď vaše otázka - jaký je rozdíl mezi -

[] těmi budoucnostmi, jo, když hovoříme o budoucnosti při zvnějšňování toho, co ještě se nezačala zvnějšňovat a o budoucnosti u toho, co už je zvnějšnělé a ještě dále se zvnějšňuje.

To je jako myslíte si, že jsou to různé budoucnosti? To je jedna budoucnost, která se zvnějšňuje postupně

[] Takže to tedy rozdíl není?

Jaký rozdíl? No je to rozdíl, poněvadž kdyby nebyl rozdíl, tak se zvnějšní najednou. Samozřejmě rozdíl je protože se zvnějšňuje postupně. Rozdíl je v tom časovém sledu.

[] Rozdíl je také v tom, že těch možností ubývá.

[] Možností neubývá

[] Možností ubývá

[] To by byly možnosti, které už jsou dané, které jsou zpředmětněné...

[] budoucnost je naprosto otevřená

[15:45]

To je právě, když myslíme, že možnosti jsou předem dány, tak každým uskutečněním jich ubývá. Jednak ubude ta, která se uskuteční, poněvadž už není možností, nýbrž se stává skutečností a jednak ubudou ty, které jsou vyloučeny tím, že byla zvolena jedna, že takhle se to tradičně... jenže to je nonsens, protože tam všude se má za to, že možnosti jsou dány předem. Že tady je jakási paleta možností, z kterých si vybíráme. A tím, že jednu vybereme, tak ty ostatní které jsou paralelně možné, že je zavrhneme. Jenomže ve skutečnosti je to úplně jinak. Že totiž každým krokem uskutečnění se otevírají nové možnosti, které tam nebyl a k nimž by nedošlo, kdybychom byli zvolili jinou možnost předtím. Tam se zase otevřely úplně jiné možnosti. Čili není pravda že ubývají možnosti, nýbrž naopak každým dalším krokem přibývají.

[] Ano. Tak říkám, dobře, mám tady možnosti, řadu. Když mi bude dvacet tak než pojedu na olympijské hry, tak mi ujede tramvaj nohu. Už nikdy tu olympijskou medaili nevyhraju, ta možnost ti ubyla, tou vnější události, ta se ztratila...

[KŘIK]

čím dál víc... Jistě nějaké ubudou, to nepochybně, ubude např. ta kterou uskutečním, ta už ubude jako možná, ale ubudou jiné, samozřejmě. Ale tady jde o to, že není celkově těch možností neubývá. Jo není to tak, že by byly předem k dispozici v nějaké určité paletě, sérii a když z toho vybírám, tak že jich furt ubývá, ubývá, až mi nakonec skoro žádná nezbyvá a já umřu. Tady jde o to, že každým dalším krokem se otvírají nové možnosti. Že zároveň některé jsou zachycené? No jistě. Každou volbou likviduje nějakou cestu. Na každém rozcestí rozhodnutím že jdu

touhle cestou, jsem vlastně zavřel na závěru všechny cesty ostatní, to je pravda

[] čili všechny (uskutečněné) možnosti, že jsem jich zavřel daleko víc než ..

Samozřejmě

[] čili je víc tedy těch, které ubyly, než těch co přibývá?

To nebyly reálné možnosti. Tam nebyly žádné možnosti, poněvadž když jsem je neuskutečnil, tak ještě se nemohlo nic otevřít,. Já jsem tedy nemohl uzavírat to, co bylo otevřené.

[] Já jsem jenom co mě jako leželo na mysli, to je to když s hovoří o té události, která se ještě nezačal zvnějšňovat, tak mě spíš zajímalo, jestli dochází k nějakému pohybu v uvozovkách té události, která se ještě nezačala zvnějšňovat. Proto jsem kladl otázku o těch dvou možnostech.

Jistě. Musíme předpokládat, jinak by to nebyl událost, kdyby tam nebyl pohyb. Jenomže o tom nedovedeme nic povídat. No jestliže to je kus události, tak se tam musí něco dít. Jinak by to nebyl kus události.

[20:05]

[] vy jste právě v té přednášce se snažil hlídat nebo se zabývat tím momentem toho zvnějšňování toho vnitřního, to bylo téma. O tom jsme právě ještě schopni něco říct. Ale o dění toho, co se ještě nezvnějšnilo,

Tam nemůžeme nic. A zejména předmětně o tom se nedá nic říct. Je otázka až vypracujeme nepředmětné myšlení, nakolik tam budeme moc nepředmětně spekulovat. Poněvadž mnoho věcí se nedá ani v tom předmětném oboru. Ale dá se spekulovat. např. jako mohl Démokritos mluvit o atomech? Spekuloval. To je spekulativní výplod. Ukázalo se, že má jakési *fundamentum in re*. Že tedy jako v zásadě se ten pohled uplatnil. I když po velikých korekturách, že. Ale něco na tom bylo. Naproti tomu ten kvalitativní pluralismus některých presokratiků - s tím už nikdo nepočítá.

[] prosím vás - mohl byste nám třeba ukázat na příkladu ten vztah který jste naznačil v otázce jaký je vztah mezi možností a pohybem. A je to když možnost se stává skutečností, je možné, že by se z možnosti stala nová možnost?

U Aristotela ne.

[] A u vás?

No tak co to je z možnosti? Já vůbec problematizuji ten pojem možnosti, že. Čili je třeba top nově promyslet. Čili těžko říct, co bych na tohle. To bych teď musel vymyslet nový pojem, že konstituovat nový intencionální

předmět možnosti, že. To bychom teda to museli domluvit a pak by se s tím něco dělalo. Ale já nerad toho slova používám, protože je neobyčejně zatížené. Stejně tak jako třeba bych nikdy nechtěl používat slova Bůh. Nikoli proti tomu, že bych proti němu v základě něco měl, nýbrž protože je strašně zatížený. A proto říkám nepředmětná skutečnost.

[] Ano, ale ještě u toho Aristotela tedy – takže u Aristotela máme, že z možnosti se stává skutečnost a skutečnost je konečná, už se s ní nedá dál nějak pracovat?

No pokud je to skutečnost té možnosti, no tak samozřejmě, proč by se nedalo pracovat? Naopak, jde o to, že každá *en-ergeia*, která pracuje s možnostmi, aby je uskutečnila, že, tak si používá také jiných skutečností k tomu uskutečňování té své možnosti. to jest pro *energeia* je určitý typ skutečností materiálem pro výstavbu té jejich skutečnosti, toho jejího uskutečnění. Jinak – A právě tímhle tím vykládá jak to, že malý zajíček roste ve velkého zajíčka díky tomu, že se krmí nejdřív mateřský mlíkem a potom travičkou a okusuje ředkvičky atd.. Tady prostě je jasný, že ta *energeia* toho zajíčka, že si používá té travičky, kterou sežere nebo toho mléka které vypije, používá k tomu, aby dotáhla toho zajíčka k jeho konci, to jest k dospělému, dokonalému zajíci.

[] Zmiňme se ještě o tom takovém zmatku kolem toho možnost a forma. Na první pohled se zdá, že ta forma je v možnosti a tudíž možnost má tvar. Tvar té formy.

[25:12]

To je právě problém. U Aristotela je tady kupodivu ta základní věc že možnost v nejvyšším stupni je zcela bez formy. No a co to je možnost v nejvyšším stupni? To znamená, že jsou také možnosti v nižších stupních. A ty už jsou zčásti zformované. Jinak to není možné. Možnost malého zajíčka státi se velkým zajícem, to už je zformovaná možnost. To není čirá hýlé. Takže vztah mezi formou a možností je takový že i možnosti musí být nějakým způsobem formovány, nejenom skutečnosti.

[] a nejvyšší možnost nemá žádnou formu?

Nemá žádnou formu. Ta je zcela beztvará. To je *hýlé*.

[] *Hýlé* je nejvyšší možnost?

To je nejvyšší možnost. Poněvadž to je možnost všeho. Z *hýlé* lze vytvořit cokoliv. Kdežto z možnosti zajíčka můžete vytvořit jedině zajíčka.

[] Mě by zajímala ne možnost u Aristotela, ale možnost u Tebe. Protože minule, já to nemůžu najít tedy ale, co mě právě udivilo, jsi říkal když ... že možnost je nikoliv daná, ale že ... což mě hrozně překvapilo, protože já jsem měla pocit ... že možnosti právě, co teď říkáš, že se otvírají, ale ve

chvíli, kdy už se otvírají a kdy už tu nejbližší budoucnost ... už je ta nepravá.

Pamatuje si na to někdo?

[ ] To asi nebylo při činu, ne?

Minule? Že bych možnosti přifařil k pravé budoucnosti? To snad není možné. Především já pochybuji, že jsem nějaké takové výrazy apodiktickým způsobem říkal cokoli o možnostech.

[ ] bylo to nějak výrazný, nicméně mně to právě přišlo takové divné, možná že to bylo mez řečí něco naznačeného... já se nechci hádat... ale tak by mě zajímalo, jak to tedy myslíš. Je to tak, že ve chvíli kdy tu budoucnost si takto rozčlením na ty možnosti, tak že už to není budoucnost.

[28:30]

Že už to není ryzí budoucnost? Jistě že ne. Já jsem říkal a dokonce už dvakrát jsme na to narazili, dneska potřetí, připomínal jsem toho Whiteheada. Jak on rozlišuje tu primordiální a tu konsekventní povahu Boží. Že to je ten problém. I když on to dal do té teologie své filosofické, ale je to tenhle problém. Prostě tady znovu k tomu problému jsme došli i u Aristotela, že u něho i ty možnosti už musí být nějakým způsobem zformované. Výslovně u Aristotela, mám dojem, já jsem samozřejmě všechno to nečetl, ale v *Metafyzice* to není. Já nevím jestli by se to našlo, to by bylo potřeba se do toho podívat důkladně, znalec nějaký Aristotela by k tomu měl přijít. Já jsem se nikdy nesetkal s tím, že by připustil, že už samy možnosti jsou zformované. Ale zdá se mi to nezbytné. Čili spíš jsem to domyslel, než že bych to u něj našel. Je to vlastně totéž. to jest ještě než se něco začne realizovat, tak už tady musí být nějaký předvýběr, že. To je to na co ukazuje tedy také Whitehead. Ten předvýběr už se předpokládá, prostě ten předvýběr už u Platona to jsem také minule říkal, je nezbytný. Tam ten předvýběr dělá ten demiurg, který plácá ty věci tak, že si vždycky zvolí nějaké ideje. A ten demiurg je schopný respektovat zásadu sporu by řekl Aristotelés, to jest neudělá to, že by uplácal kytku tak, že by zároveň měla listy zelené a červené. Jo? Prostě takovou blbost neudělá. Nebo neudělá kytku, která by zároveň byla zajíc. Nebo něco takového. Že prostě nepoužije, ačkoli existuje idea zajíce i idea kytky, tak ten demiurg je tak chytrý, že to nepoplete. Což je třeba narozdíl od, já nevím to byl Anaximandros, mluví o tom, nevím který ten presokratik hovoří o tom, jak se vyskytovaly tadyhle nohy, tamhle ruce, tamhle čumák, a všelijak se takové obludy na světě atd., ale přežili jenom ty, které se daly dohromady tak, aby to měli správný počet nohou a pravý počet hlav atd. jo teda nějaký vývojový takováhle myšlenka. Jo, tak všechno, co je přiřazeno tam vývoji, když prostě špatně to srostlo, tak to

nepřežije, tak u Platona zastává ten demiurg, který to vybere tak, aby to ...

[32:05]

No a totéž tedy jsme si řekli, že je tedy u těch vztahů mezi možností a no... já si myslím že takové to pojmové rozlišení mezi možností a skutečností, že je zásadně pochybené, protože dělá pevné hranice tam, kde žádné pevné hranice nejsou. Jaksi v tom klasickém, v té klasické terminologii bychom museli říct, že dění události, že spočívá v tom, že ustavičně tam nějaké malinké možnosti přicházejí k malinké skutečnosti. No a tohle nemůžeme aplikovat na primordiální událost. Protože ta už není dělitelná. To je nejmenší kvantum dění. A přitom je o ještě furt dění. Čili připustíme-li tenhle extrémní případ, kvantujeme-li dění, a připustíme-li že je něco takového jako nejmenší kvantum událostního dění, což jest primordiální událost, no tak pak na tomhle modelu můžeme prokázat, že práce s pojmy jako jsou možnost a skutečnost, je nonsens. Prostě tam to nefunguje. Čili je to z jiných modelů a tady se nám to nehodí. Místo o možnosti budeme hovořit o tom, co ještě je nepředemětné a o skutečnosti jako o tom, co je zpředemětné, tím zároveň tedy nebudeme jsoucno považovat za skutečnost, jak dělá napořád A, nýbrž pravé jsoucno má předmětnou i nepředemětnou stránku. Má obě a mezi nimi není paralelita, nýbrž ta nepředemětná neustále přechází v tu předmětnou. Furt se zpředemětnuje. Čili celý ten model je jiný, funguje to jinak než možnost a skutečnost. Čili já nevím jak já bych mluvil, jo tak nějak jako že jsme na to všichni zvyklí, tak že tam nějak nekontrolovaně použiju slova možnost a skutečnost, když myslím na něco jiného. Ale když bych si to po sobě přečetl, tak to zaměním a udělám to tak, aby to tam nebylo. Jo protože jsou to vlastně takové vágní a v přesném smyslu nepoužitelné pojmy

[] Jak budeme tedy reagovat?

Tak cos tam našla?

[] To bylo předminule. A řekl jsi, že o tom že determinovaná budoucnost je odvozena z minulosti, to je nižší budoucnost, vlastně to není budoucnost, to je ta nepravá budoucnost tedy. Budoucnost, která není vnější ve smyslu otevřeného, ještě nezvnějšněného, to je to co nás zajímá. Že se nám v této souvislosti otevírá otázka svobody a možnosti. O možnosti jsi řekl, že se chápala předmětně a my ji musíme chápat jinak, protože možnost se otevírá každým realizačním krokem, budoucnost se otevírá ještě znovu atd.. Tak my připadalo, že chceš rozvíjet že možnost je nepředemětná a že patří do té nepředemětné skutečnosti.

Ano, to ti připadalo. Tys udělala závěr, který tam ovšem v tom není. Chápu. Popravdě řečeno, radši jsem si měl dát bacha a o možnosti v této

souvislosti nemluvit. Poněvadž jakmile mě požádáš o upřesnění toho pojmu, tak musím zařvat ne, s tím pracovat nebudu. Přesto jsem ho použil.

[] To je pochybný?

No možná že až si odvykneme té tradici, no tak pak zas ho můžeme použít. Tedy ten pojem ne, ale toho slova. Co je na tom pojmu pěkného. To nevím tedy. To slovo jo, o tom tak rádi mluvíme, že jako rozvoj všech možností, rozvoj všech schopností, schopnost je také možnost. To patří do sloganu, které...

[] No dobře ale tak jako slovo má různé významy

No ale ten pojem? Co je na něm pěkného

[] Co to je? Upřesni, já nevím který zrovna myslíš.

Zatím jsme mluvili jenom o Aristotelovi, ne? Je tady nějaké jiné pojetí přesné?

[] Tak tobě se nelíbí Aristotelovo?

No mě se nelíbí vůbec ten pojem, poněvadž neznám žádný slušný.

[] Tak se ti nelíbí žádný?

No nepotkal jsem slušný pojem možnosti.

[37:25]

[] No tak jak budeme reagovat na tu skutečnost a ne na ten pojem? Myslím na tu skutečnost té možnosti bez toho jaký je pojem. Jak budeme reagovat na to čili o čem se dneska bavíme tak jako debatě o čem, jaké máme možnosti, to je ten obvyklý způsob řeči. Tenhle způsob řeči odmítáš, nicméně jako ve skutečnosti se o něčem ti lidé baví, tou možností se něco myslí. Něco skutečného. Ovšem jak skutečného? Ne jako něco předmětného...

Jistě, já zcela uznávám, že to je součást naší řeči. To je asi taková součást jako když ráno mluvíme, že vychází slunce. No, všichni se o tom domluvíme, víme o čem je řeč, ale nesmíme to brát doslovně, poněvadž jinak je to blbost. Tak podobně tady taky. My víme o čem mluvíme, ale když chceme přesně, no tak to musíme vyložit jinak. Je to jenom takový způsob. Dohodl jsme se o tom takhle mluvit, je to taková konvence. Ale když na tom chceme pojmově stavět, tak se to hrouť, je to nepoužitelné.

[] Dobře ale tak co my děláme? My když uvažujeme o své budoucnosti, tak si ji musíme zpředmětnit jako nějakou danost, abychom se pak pro ni mohli rozhodnout.

Myslíš?

[] No tak se to dělá. Když se bavíme a jeden řekl, že máme tuhle možnost a jiný tamtu.

Já myslím, že to tak není. Především, když se pro něco rozhodujeme, tak to pro co se rozhodujeme, není naše budoucnost, nýbrž nějaká úplně jiná věc. A ta naše budoucnost se tímhle tím nějakým způsobem ztvárňuje, formuje. Ale ne tak, že bychom chtěli formovat, nýbrž my jsme zaměřeni na něco, např. strašně si přejeme si koupit motorku. No ale my ji nechceme tu motorku, abychom pomocí možnosti zvolili nějakou možnost své budoucnosti, nýbrž nám jde o tu motorku. Ale tím si přitáhneme budoucnost, jo, to jest že někde havarujeme a zlomíme si hřbet nebo nohu. Ale to je zatracený rozdíl, že? Čili fakticky to není. Ten rozdíl mezi tím co volíme a tím co přijde je daný tím, že my jsme zaměřeni k něčemu předmětnému, ale to co přichází, je nepředmětné, a to přichází, a%t jsme zaměřeni sebevíc k něčemu předmětnému. Tak vždycky přijde něco nepředmětného, poněvadž to projde z budoucnosti.

[] Myslíš, že ta havárie je nepředmětná? Blíží se nejbliž coby nepředmětná a náhle se zpředmětní?

No jistě no, třeba no ale. Ne tam jsem nemyslel, že ta havárie samozřejmě, s tou havárií přichází nepředmětné něco dalšího, že, to je ta budoucnost, ne ta havárie.

[] No dobře, ale když ještě nehavaruje?

No tak to také patří k tomu, jenomže ta havárie sama o sobě ještě je nejednoznačná, že. Teprve v té další budoucnosti se zní stane to, čím vlastně je.

[] Ale není to náhodou tak, že ta nepředmětná budoucnost že se dříve zpředmětnuje než se uskuteční?

No nemůže se zpředmětnovat když by bylo lepší, že se může dříve uskutečnit než zpředmětnit, ale vždyť mluví o tom, že je nepředmětná skutečnost, čili ta budoucnost je skutečná. Jak by se mohla dříve zpředmětnit než uskutečnit? To je úplně absurdní, obráceně když už.

[] To se ti nehodí do krámu

[42:20]

Ne určitě, je třeba nějaký předvýběr předformování té ryzí budoucnosti v takovou jako budoucnost, která už se začíná uskutečňovat nebo chystá se k tomu začít se uskutečňovat, to je lepší. Nepochybně něco takového tam, jakási strukturace u hranice toho, u meze toho, kdy už dochází k tomu uskutečňování, teda k tomu zpředmětnování, tak tam už nějaká prestrukturace musí být předpokládána. A je to prestrukturace, která nemá ještě charakter zpředmětnění.

[] a už tam se o tom, už to můžeme myslet?

To můžeme myslet, ale nikoli předmětně. Čili my se o tom tady teď bavíme takhle, ale jestli opravdu něco myslíme, tak to můžeme myslet jedině nepředmětně, to jest nepředmětnými konotacemi, to jest tak že mluvíme o něčem jiném. např. o nějaké nezpředmětněné skutečnosti

[] No dobře, ale jestli skutečně mluvíme o tom. Jo, jako o něčem, co... a o to právě na to jsem se ptal, jak bychom se tedy měli bavit jinak o svých možnostech, abychom se nebavili o daných možnostech to jest jako našich vnějších vlastně, jo abychom se bavili o tom, které skutečně nepředmětné možnosti, zas to použiju, se vyjevují.

Ještě jednou, nezlob se, já jsem to nepojal

[] na rozdíl od debaty, kdy se bavíme o možnostech jako o danostech nebo o něčem vnějším, bychom se měli bavit o možnostech tak, jak skutečně začínají na té hranici.

Nojo, ale nemohl bys to říci bez těch možností? Jakmile řekneš jak skutečně začínají, tak v tu ránu už jsme mimo legitimitu.

[] Můžou začínat jako možnost a ne jako skutečnost

Nevíme, jaký je rozdíl mezi skutečností. Možnost je také skutečnost. Co není.

[] možnost není žádná skutečnost

Jak to, že ne? Podle Aristotela ne, ale podle nás ano. Ryzí nepředmětnost je skutečnost. Nezpředmětněná. No tak, jak že možnost není skutečnost? Možnost je skutečnost. Jestli vůbec něco možnost je, tak je to skutečnost, ale nepředmětná, řekněme. Ale je to pravda, že nepředmětná? To je také otázka. Poněvadž podobně jako před uskutečňováním existuje jakási taková země nikoho nebo přesně řečeno země obou stranu, kde už je jakási prestrukturace té nepředmětnosti, už už aby se mohla začít zpředměťňovat, tak podobně zase ze strany toho jsoucna je jakýsi podobně prestrukturující tlak nebo tah nebo jak by se to řeklo směrem do té budoucnosti, že tam do toho něco vkládá, nejenom čeká od budoucnosti, ale něco vkládá, to že něco udělá tak tím jaksi mění něco na té budoucnosti, to jest na té nepředmětné skutečnosti. Čili oboje to je z obou stran prestrukturované. A to vlastní dění tedy, to je jakási synergie té prestrukturace ze strany ryzí nepředmětnosti a prestrukturace ze strany světa jsoucna. No a teď co tady mluvit o možnosti, já nevím, k čemu by to bylo dobré.

[] Jak začneš mluvit o tom, že něco vychází sem mi vstříc, tak se prohřešuješ proti základnímu pravidlu, že to je všechno jednosměrné.

Jak to? Kdes vzal tohle základní pravidlo?

[ ] Zvnitřňuje zvnějšnění a potom od vnějšího zvnitřnění. No ale jak já můžu se vztahovat k něčemu nežli tak - jak můžu jít napřed?

KONEC STRANY A

STRANA B

To jest, dávám volnou některým cestám a naopak zavírám jiné. To já zasahuji do budoucnosti. Teď jde o to že my jsme si navykli do tradice předmětného myšlení neboli pojmového myšlení a vůbec celého způsobu života, který s tím je spjatý, patří, že k budoucnosti se vztahujeme jenom jako ti, kteří do ní zasahují. A vůbec nejsme naladěni a zařizeni na to čekat na budoucnost, co ona nám přináší. To jest místo abychom byli otevřeni do budoucnosti, tak do ní vtiskujeme to, co máme k dispozici, to jest minulost. To neznámá, že je třeba se posadit, koukat na pupek a čekat co přijde, že. Jenomže jde o to, že to je důležitá složka lidského vztahu k budoucnosti - očekávání, naděje, víra. Jaksi naslouchání, připravenost k připravenosti jak říká Heidegger atd. Tenhleto vztah k budoucnosti - nedá se náš vztah k budoucnosti na to redukovat, ale nesmí to tam chybět. V podstatě to, když nasloucháme té budoucnosti, tak potom můžeme jí jít vstříc svými činy, to jest vtiskovat jí, té budoucnosti tvář její a ne naší minulosti. O to jde, proto musíme naslouchat. Samozřejmě, že té budoucnosti musíme vtiskovat nějakou tvář, vždyť ta budoucnost na to čeká, že to budeme dělat. Bez nás by ta budoucnost nemohla nastat, že. Ta by nemohl přijít. Nic z ní by se nemohlo stát. Celá by zůstala jenom tou absolutní budoucností, která se nikdy přítomností nestane. Díky nám, to jest nejenom nám lidem, nýbrž díky nám jsoucňům se budoucnost stává přítomností. Jenomže jde o to, abychom ji nelikvidovali tím, že jenom budeme propagovat svou jsoucnost to jest svou minulou jsoucnost.

[ ] no právě, protože když jsme obráceni, jak říkáš, do budoucnosti, no tak abychom vůbec byli k něčemu obráceni, aby tam něco bylo, když nemůžeme...

Tak to tam něco musíme strčit..

[ ] tak tam něco musí být a to je minulost.

No to tam teda strčíme

Dáme tam nějaké danosti a v té chvíli, jak jsme už v té chvíli obráceni do budoucnosti? No v té chvíli reagujeme na něco, co už je hotové, čili jsme obráceni od budoucnosti, ani to jinak nejde

To není pravda, že to jinak nejde, proč říkáš že to jinak nejde? To je chyba dosavadního způsobu myšlení a stylu života.

[] no ale vysvítá to z toho, jak se můžu bavit o své budoucnosti jinak, než že tam dosadím nějaké reálie? No ale to je ta minulost.

[04:00]

To nemusí být minulost. Já tam můžu dosadit to, co jsem vyposlechl od té budoucnosti samotné. Vždyť ta budoucnost přichází, ta budoucnost mě oslovuje, ta budoucnost mě staví do situace, do napětí, před výzvou. Ta budoucnost ta není prázdná.

[] ale není tam žádné myšlení možné

Ale myšlení je u mě jediné. Jenže myšlení má tu zvláštní vlastnost, že je schopno se obrátit k sobě samému, nejenom k něčemu

čili k minulosti?

Ne, k sobě samému a ve chvíli, kdy se obrací k sobě samému, čili provádí reflexi, tak musí od sebe odstoupit, to jest včetně své minulosti a v jednom momentě tohoto odstoupení, kdy ještě nedošlo k návratu, tak je v extatickém momentu, a to je ten moment kdy je otevřeno mé myšlení a vědomí vůči budoucnosti a vůči tomu, co ona mě jaksi sděluje. to znamená já jsem otevřen vůči tomu, jak ta budoucnost sama se prestrukturuje. Ne jak já ji strukturuji podle svých pravzorů, nýbrž jak ona sama se prestrukturuje, a já vyslechnuv to potom nasadím své schopnosti a síly k tomu, abych to prosadil do té budoucnosti, to jest abych něco z té budoucnosti realizoval v přítomnosti. Ale ne to, co já mám z minulosti už, ani sebe, ani své věci, ani já nevím cokoli minulého, nýbrž já se dávám k dispozici tomu, co jsem vyposlechl, no to je přece ta základní struktura.

[] pak si uvědomuju, že moje otázka byla, že jsem se ptal přesně na ten bod toho odstupu od sebe. Jak tam můžu vyposlechnout něco, když tam nic není.

No a jak to víš, že tam nic není? Tam nic není, to je výpověď předmětného myšlení, že tam nic není. Ale toto nic není nicota v metafyzickém smyslu, nýbrž to je právě ta prestrukturace, to jest tam je ta norma, tam je ta výzva.

[] Ale nejsou tam možnosti, jak je my chápeme

jak je chápe kdo? Já o možnostech radši nemluvím. Co to je možnost? Vždyť jsem o před chvílí říkal, že to je problém. Tak jako když mluvíme o piva, tak můžeme o možnosti mluvit, ale filosofický pojem možnosti, který by byl použitelný, není vypracován. Respektive to, co je vypracováno, je nepoužitelné. Nicolai Hartmann napsal takovouhle tlustou knížku, která se jmenuje *Möglichkeit und Wirklichkeit*. Tam se nenajde - ohromný přehled všech nejdetailejších problémů, které s tím souvisí, ale nenajde

se tam nové pojetí možnosti. A to je jeden z nejpozoruhodnějších myslitelů, který se tím zabýval v tomto století.

Jo, no ale není to tak nejhorší. Není náhodou ještě něco? Nemusíme skončit teď hned. Ledaže... není? No ale my jsme si dneska neřekli...

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY 2